

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber XIX

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)

De vocabulis tesserarum. CAP. LXV.

Iactus quisque apud *lusores* veteres à numero vocabatur, vt vnio, binio, trinio, quatrio, quinio, senio. Postea appellatio singulorum mutata est, & vnionem canem, trionem suppum, quatrionem planum vocabāt.

De iacture tesserarum. CAP. LXVI.

Iactus tesserarum ita à peritis aleatoribus componitur, vt afferat quod voluerit, vtputa scionem, qui eis actu bonum affert. Vitant autem canem, quia damnosus est, vnum enim significat.

De calculorum motu. CAP. LXVII.

Calculi, partim ordine mouentur, partim vagē. Ideo alios *ordinarios*, alios *vagos* appellat. At verò qui moueri omnino non possunt incitos dicunt. Vnde & egentes homines *inciti* vocantur: quibus spes vltra procedendi nulla restat.

De interdictione alea. CAP. LXVIII.

A hac arte fraus & mendacium atque periurium nunquam abest, postremò & odium & damna rerum, vnde & aliquando propter hæc scelera interdicta legibus fuit.

De pila. CAP. LXIX.

Pilla propriè dicitur, quòd sit pilis plena. Hæc & *sphæra* à ferendo vel feriendo dicta, de quarum genere & pondere Dorcaus sic tradidit, Ne tu parce pilos viuaces condere cerui, Vncia donec erit geminam super addita libram. Inter species pilarum sunt, *trigonaria* & *arenaria*. *Trigonaria* est qua inter tres luditur. *Arenaria* qua in grege dum ex circulo astantium spectantiumque emissa, vltra iustum spatium pilam excipere lusumque inire consueuerunt. *Cubitalem lusum* appellant, cum duo cominus ex proximo ac penè coniunctis cubitis palàm feruūt. *Suram* dicitur dare, qui pilam crure prolato ferendam collusoribus præbet.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XIX.

CAPITA LIBRI DECIMINONI.

1	<i>De nauibus.</i>	18	<i>De instrumentis edificiorum.</i>
2	<i>De partibus nauium & armamentis.</i>	19	<i>De lignariis.</i>
3	<i>De velis.</i>	20	<i>De inuentione lanificij.</i>
4	<i>De funibus.</i>	21	<i>De veste sacerdotali in lege.</i>
5	<i>De retibus.</i>	22	<i>De nominibus vestium cæterarum.</i>
6	<i>De fabricis sue formatibus.</i>	23	<i>De vestibus quarundam gentium.</i>
7	<i>De instrumentis fabricorum.</i>	24	<i>De palliis virorum.</i>
8	<i>De fabricis parietum.</i>	25	<i>De palliis faminarum.</i>
9	<i>De dispositione.</i>	26	<i>De stratis & reliquis que in usu habentur.</i>
10	<i>De constructione.</i>	27	<i>De lanis.</i>
11	<i>De venustate.</i>	28	<i>De coloribus vestium.</i>
12	<i>De laqueariis.</i>	29	<i>De instrumentis vestium.</i>
13	<i>De crustis.</i>	30	<i>De ornamentis.</i>
14	<i>De lithostrotis.</i>	31	<i>De ornamentis capitis faminarum.</i>
15	<i>De plastris.</i>	32	<i>De anulis.</i>
16	<i>De pictura.</i>	33	<i>De cingulis.</i>
17	<i>De coloribus.</i>	34	<i>De calcamentis.</i>

De nauibus.

De navibus. CAP. I.

ARTIVM quarundã vocabula quibus aliquid fabricatur, vel instrumenta artificum, vel quæ ministerium exhibent, atque aliquid huiusmodi deinceps ex parte notanda studui. *Artifex* generale nomen vocatur quod artem faciat: sicut aurifex qui aurum. *Faxo* enim antiqui pro facio dicebant. *Nauclerus* dominus navis est appellatus ita quod navis in forte eius sit. *Ναυκληρ* enim Græcè fors dicitur. Cæteri autem in navii contributione sunt. *Gubernio* qui & gubernator, quasi cohibernator, quod colibeat prudentia sua hiberna, id est tēpestates maris. *Nauta* à naue dictus per derivationem. *Nauta* autem pro nauta poetice dicitur, sicut *Mauors* pro Mars. Nam rectum est nauta. *Remex* vocatur quod remum gerit, sic autem remex quomodo tubex dicitur nominatiuo casu. *Epipata* Græco sermone appellatur: qui Latine dicitur superueniens. Hic nihil habet negotij: sed nauulo dato in alias tetras transire disponit. *Nauium* quidam perhibent dictã, eo quod gnauum rectorum quarat, id est peritum, sapientem, strenuum, qui continere & gubernare nouit propter maritimam pericula & casus. unde est illud Salomonis, Intelligēs gubernacula possidebit. *Lydij* autē primū nauium fabricauerunt, pelagique incerta petentes peruium mare vsibus humanis fecerunt. *Rates* primum & antiquissimum genus nauigij ē rudibus tignis asseribūsq; conserutum. Ad cuius similitudinem fabricatæ naues, *rataria* dictæ. Nunc iam rates abusuē naues. Nam propriæ rates sunt connexæ inuicem trabes. *Trieries* nauis magna quã Græci dulconem vocant: de qua in *Esaia* dicitur, Non transibit per eam trieris magna. *Carpasia* nauis à Carpatho insula nominata: sicut à Rhodo Rhodia: sicut ab Alexandria Alexandrina. *Liburna* dictæ à Libyis: naues enim sunt negotiatorum. De quibus *Horatius*, *Ibis* liburnis inter alta nauium. *Rostrate* naues dictæ ab eo quod in fronte rostra area habeant propter scopulos, ne feriantur & collidantur. *Longe* naues sunt, quas *dromones* vocamus: dictæ eo quod longiores sint cæteris, cuius contrarius musculus, curtum nauigium. *Droma* autem à decurrēdo dicitur. Cursum enim Græci *δρόμων* vocant. *Classis* dicta est à Græco vocabulo, *κλάσιν*, id est lignis. unde & *calones* nauiculæ quæ ligna militibus portant. *Anciromacus* dictus, pro eo quod celeritate sui anchoris & instrumentis reliquis nauium vehendis sit aptus. *Phaselus* est nauigium, quod nos corruptè *baselū* dicimus. De quo *Virgilius*, *Pictique phaselis*.

Scafa quæ *κατάκλιον* nauigium, quod Latine speculatorium dicitur. *Barca* est, quæ cuncta nauis cōmercia ad litus portat. Hæc naues in pelago propter nimias vndas suo suscipit gremio. Vbi autē appropinquauerit portui, reddit vicem barca nauii quam accepit in pelago. *Paro* nauigium piratarū aptum, & ex iis ita vocatū. *Cicero*, Tunc se fluctigero tradit mādātque paroni. Et alibi, *Parunculis* ad litus ludit celeribus. *Mioparo* quasi minimus paro, idē & carabus. Est enim parua scafa ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus nauigij præbet, quales vtūtur Germanorū piratæ in oceani littoribus vel paludibus ob agilitatem. De qualibus, *Historia* Gens, inquit, Saxonum mioparonibus non viribus nituntur, fugæ potius quàm bello parati. *Celones* quas Græci *κελόντες* vocant, id est veloces biremes vel triremes agiles, & ad ministeriū classis aptæ. *Ennius*, *Labitur vnctæ carina* per gguora cana celonis. *Biremes* autē naues sunt habentes remorū ordinem geminum. *Triremes* & *quatriremes* triū & quatuor ordinū: sic & *penteremes* & *hexeremes* quinos vel senos ordines habentes. *Actuaria* naues sunt, quæ velis simul & remis aguntur. *Hippagogæ* in quo equos transfuchere solitum est. *Pontonium* nauigium fluminale tardum & graue, quod non nisi remigio progredi potest. Hinc & *traiectus*, id est excentus. Est enim funis latus, unde *transfenna* dicitur extētus funis. *Limbus* nauicula breuis, quæ alia appellatione dicitur & *cymba* & *caupolus*: sicut & *lintus*, id est carabus, quo in Pado paludibusque vtuntur. *Carabus* parua scafa ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus nauigij præbet. *Portemia* nauicula Syriatici generis lata & sine carina à portando vocata. Vtuntur iis in Pannonia. *Trabaræ* amplicæ naues, quæ singulis trabibus cauātur: quæ alio nomine *litoraria* dicitur. Hæc ex caudice facta: ex vno ligno cauato, & inde caudice: quia à quatuor vsque ad decem homines capiunt.

De partibus nauium & armamentis.

CAP. II.

Pppis posterior pars nauis est, quasi post. *Prora* anterior quasi priora. *Cymba* locus vnus nauis, quod aquis inestibat. *Carina* à curredo dicta quasi currina. *Fori nauium* latera concava, à ferendo onere dicta, siue tabulata nauium quæ sternuntur dicta, ab eo quod in celsus ferant vel foris emineant. De quibus *Virgilius*, *Laxantque foros*. *Colibaria* in summis lateribus nauium loca concava: per quæ eminent remi, dicta credo, quod sint similia latibulis colibharum in quibus nidificant. *Agiaia* sunt loca in nauii per quæ ad remiges hortator accedit. De qua *Ennius*, *Multa foro ponet*. Et, *Agiaia* longa repletur. *Transstra* sunt

tabula vbi sedet remiges, quod in transfuer-
so sunt dicta, quae Virgilius iuga appellat. *Re-*
mi à remouendis, & decutiendis fluctibus di-
cti: sicut tonsores à tondendis & decutiendis
capillis. *Palmula* est extrema latitudo remi à
palma dicta, qua mare impellitur. *Antenna*
autè dicta, quod ante annè sint posita. Præ-
terfluit .n. eas amnis. *Cornua* extremae partes
antennarum sunt, dicta per tropum ab ani-
mali ad inanimale. *Malus* est arbor nauis,
qua vela sustententur. *Malus* autè dictus: quia
habet instar mali in summitate, vel quia qua
si quibusdā malleolis ligneis cingitur, quorū
volubilitate vela facilius eleuantur. *Modius*
est cui arbor insistit, ob similitudinem men-
suralis vasis dictus. *Carchesia* sunt in cacumi-
ne arboris. *Troclea*, quasi F litera per quas fun-
nes trahuntur. *Cinna*, Lucida consulgent alti
carchesia mali. *Troclea* autem vocata, quod
rotulas habeant. *ῥότος* enim Græcè rota di-
citur. *Parastatae* stipites sunt pares stantes, qui-
bus arbor sustentetur. *Cato*, Malum deligatū
parastatae iunctæ. *Clauus* est quo regitur gu-
bernaculum. De quo Ennius, Vt clauam re-
ctum teneam nauimque gubernem. *Porticu-*
lus malleus in manu portatus, quo modus
signūmque datur remigatibus. De quo Plau-
tus, Ad loquēdum atque tacendum tute ha-
bes porticulum. *Tonsilla* vncinus ferreus vel
lignus ad quem in litore defixum funes na-
uium illigantur. De quo Ennius, Tonsillas
rapiunt, configunt litus ad vncas. *Anchora*
dens ferreus ex Græca etymologia nomen
ducit: quod quasi hominis manus compre-
hendat vel scopulos vel arenas. Nam manus
Græcè *χεῖρ* dicitur. Apud Græcos autem as-
pirationem necn habet. Nam *ἄγκυρα* dicitur,
vnde & apud maiores sine aspiratione profe-
rebatur. *Puluis* suat machinæ quibus naues
deducuntur & subducuntur in portum. *Pons*
scala nauium.

De velis. C. A. P. I I I.

Vela Græci *ἀνέμια* dicunt, proinde quod ae-
re mouentur. Apud Latinos autem vela
à volatu dicta. Vnde est illud, Velorum pan-
dimus alas. Genera velorū *ἀργείοι*, *ἄνδρῶν*,
ἰβηταί, *ἀπριμῶν*, *Siparum*, mendicium. Ex qui-
bus *acatum* velum maximū est, & in media
naui constitutum. *Epidromos* secunda ampli-
tudinis: sed ad puppim. *Dolon* minimum vel-
lum, & ad proram defixum. *Artemo* dirigen-
dæ potiùs nauis causa commendatum quàm
celeritatis. *Siparum* genus veli vnum pedem
habens, quo iuuari nauigia solent in nauiga-
tione quoties vis venti læguescit. De quo Lu-
canus, Summæque tendens *Sipara* velorum
perituras colligit auras, quod ex separatio-
ne existimant nominatum. *Pes* extremus an-
gulus veli in quo nauis locatur.

Defunibus. C. A. P. I V.

Funes dicti, quod antea in vsu luminis
fuerint circumdati cera, vnde & funalia.
Restes, siue quod rates contineant: seu quod
in iis retia tendantur. *Rudentes* sunt funes na-
uium ex nimio stridore ita dicti. *Spiræ* funes
quibus in tempestatibus vtuntur, quas nau-
tici suo more *curcubas* vocant. *Spiræ* autem
à sparto vocata. *Propes* funis quo pes veli al-
ligatur, quasi propedes. De quo Turpilius,
Quasi cum ventus fert nauim in mare secun-
dus si quis propedon misit si velis sinistrum.
Tormentum funis in nauibus longus quo pro-
ra ad puppim extēditur, quò magis confrin-
gantur. *Tormenta* autem à toru dicta: sunt
restes funesque. *Saphon* funis in prora posi-
tus. De quo Cecilius, Venerio cursu veni pro
lato pede vsque ad saphonem. *Opifera* funes,
quæ cornibus antennæ dextra sinistraque
tenduntur retrouersò. *Profuesum* funis, quo
nauis in litore religatur ad palum. *Mitra* fu-
nis, qua nauis media vincitur. *Anquina*, qua
ad malū antenna confringitur. De qua Cin-
na, Atque anquina regit stabilem fortissima
cursum. *Remulcum* funis, qua deligata nauis
trahitur vice remi. De quo Valgius, Hic mea
me longo succedens prora remulco Lætan-
tem gratis sistit in hospitium. *Struppi*, vincula
loro vel lino facta, quibus remi ad scalmos
alligantur. De quibus Liuius, Tuncque re-
mos iussit religare struppi. *Cataportates* linea
cum massa plumbea qua maris altitudo ten-
tatur. *Lucilius*, Hanc Cataportatem puer e-
dem deferret vinctum plumbi paxillum rudis
linique mataxam.

De retibus. C. A. P. V.

Retia vocata siue à retinendis piscibus, si-
ue à restibus quibus tenduntur. Minus
autem rete *implagium* dicitur à plagis. Nam
plagas propriè dicimus funes illos quibus
retia tenduntur circa imam & summam par-
tem. *Funda* genus est piscatorij retis, dicta ab
eo quod infundum mittatur. Eadem etiam à
iacitando iaculū dicitur. *Plantus*, *Probus* qui-
dem antea iaculatur eras. *Tragum* genus re-
tis ab eo quod trahatur nuncupatum, ipsum
& verriculum. *Verrere* enim trahere est. *Naf-*
sa ex viminibus tanquam rete contextum. *Caf-*
sis genus venatorij retis, quod capiant. Hinc
est quod *ineassum* dicimus, id est sine causa:
quasi sine cassibus, sine quibus venatio inanis
est. *Conopeum* est rete in similitudinem ten-
torij contextum propter muscas & culices
excludendos, quò magis Alexandrini vtun-
tur, quia ibi ex Nilo culices copiose nascun-
tur. vnde & *Conopea* dicitur. Nam *Cono-*
pea *Ægyptus* est.

De fabricis siue fornacibus.

CAP. VI.

Faber, à faciendo ferrum impostum nomen habet. Hinc derivatum est nomen ad alias artium materias: fabros vel fabricas dicere: sed cum adiectione, vt *faber lignarius*, & reliqua propter operis scilicet firmitatem. In fabricorum autem fornace gentiles *Vulcanum* auctorem dicunt: figuratiter per *Vulcanum* ignem significantes, sine quo nullum metalli genus fundi extendique potest. Nihil est enim penè quòd igne non efficiatur. Alibi enim vitrum, alibi argentum, alibi plumbum, alibi minium, alibi pigmenta, alibi medicamenta efficit. Igne lapides in ara soluuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne aurum perficitur, igne cremato lapide cementa & parietes ligantur. Lapides nigros ignis coquendo candificat, ligna candida vrendo obfuscat, carbones ex pruna fulgida nigros facit. de lignis duris fragiles, de putribilibus imputribiles reddit, stricta soluit, soluta restringit, dura mollit, mollia dura reddit. Habet & medicaminis vsum. Nam sæpe vri prodest. Pestilentia quoque quæ obscuracione solis contrahitur, auxiliari certum est. In opere quoque aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis. Habet quoque & aliam in se diuersitatem ignis. Nam alius est ignis qui vsui humano, alius qui iudicio patet diuino, siue qui de celo fulmen astringit: siue qui de terra per vertices montium eructat. *Ignis* autem dictus, quòd nihil gigni potest ex eo. Etenim inuiolabile elementum assumens cuncta quæ rapit. *Fabrica*, duabus rebus constat, ventis & flammis. *Flamma* verò proprie fornacis est dicta, quòd flatu folium excitetur. *Fornax* verò ab igne vocata: quoniam enim ignis est. *Caminus*, est fornax, & est Græcum nomen derivatum, καμινος, id est, à calore. *Fanilla*, est deserta igne scintilla. *Pruna*, est quamdiu ardet: cum extincta fuerit, *carbo* nominatur. Pruna autem à perurando dicta est: carbo verò quòd flamma caret. Qui dum interiisse creditur, maioris sit virtutis. Nam iterum incensus fortiore luce calefcit. Cuius tanta vis est & sine igne firmitas, vt nullo humore corruptatur, nulla vetustate vincatur. Extinctus enim tantum incorruptibiliter durat, vt ij qui limites figunt, eos in solos terra substernant: & lapides desuper figant, ad conuincendum litigatorem, vt fixum lapide post quantalibet secula limitem esse cogitant.

De instrumentis fabricorum. CAP. VII.

Instrumens, est in quo ferrum tunditur à cædendo dictus, eo quòd illic aliquid cudamus: 60

id est, feriendo producimus. *Cudere* enim cedere & ferire est. Veteres autem non incudem vocabant: sed *intudem*, eo quòd in ea metallum tundatur, id est, tendatur, vnde & rudis malleus, id est, à tundendo, id est, tendendo dictus. *Malleus* vocatur, quia dum quid calet & molle est, cædit & producit. *Marcus* malleus maior, & dictus marcus, quòd maior sit ad cædendum & forior. *Marcellus*, mediocris. *Marculus*, malleus pusillus. *Lucillus*: Et velut in fabricam feruens cum marculus ferrum, Multorum magnis ictibus tundit. *Forcipes*, quasi ferricipes, eo quòd ferrum candens capiant, teneantque: siue quòd ab his aliquid foruum capimus & tenemus, quasi *forcipes*. Nam *foruum* est calidum, vnde & feruidum: vnde & *formosos* dicimus quibus calor sanguis ex rubore pulchritudinem creat. *Lima* dicta, eo quòd lene faciat. Nam *limum* lene est. *Cilium*, est vnde operantur argentarij, à quo & *calata vasa* dicuntur.

De fabricis parietum. CAP. VIII.

In fabricis parietum atque tectorum Græci inuentorem *Dedalum* asserunt. Iste enim primus didicisse fabricam à Minerua dicitur. *Fabros* autem siue *artifices* Græci *τεκτονες* vocant, id est, instructores. *Architecti* autem *cementarij* sunt qui disponunt in fundamentis. Vnde & Apostolus de semetipso, Vt sapiens, inquit, architectus fundamentum posui. *Machiones*, dicti à machinis in quibus insistant propter altitudinem parietum.

De dispositione. CAP. IX.

Aedificiorum partes sunt tres: dispositio, constructio, vetustas. *Dispositio*, est areæ vel solij & fundamentorum descriptio.

De constructione. CAP. X.

Constructio, est laterum & altitudinis æificatio. *Constructio* autè vel *instructio* vocata eo quòd instringat, & coherere faciat, vt lapides luto, & ligna, & lapides inuicem sibi. Nam & intinctio ferri in aqua *instructura* est. Nisi enim candens tingatur, stringi & coherere non potest ferrum. Item *constructio* à multitudine lapidum & lignorum dicta: vnde & *strues*. *Aliud* est enim *æificatio*, aliud *instructio*. Nam *æificatio* noua constructio est. *Instructio* verò quod reparatur ad instar prioris. Nam veteres *instar*, pro similitudine ponebant. Inde & *instruere* dicebant. *Constructio* autem constat fundamento, lapidibus, arena, calcè & lignis. *Fundamentum*, dictum quòd fundus sit æificij. Idem & 11 iij

mentum à cedendo dictum, quòd crasso lapide surgat. *Lapides*, in structuris apti, albus, Tiburtinus, columbinus, fluuiialis, fungia, rubrus & reliqui. *Albus lapis*, alius durus, alius mollis. Mollis dentata ferra secatur, tractabilis in opere est, ita vt in eo, quasi in tigno literæ scribantur. *Tiburtinus*, à loco Italiae dictus, qui dum sit ad fabricam fortis, vapore tamen dissilit. *Tophus*, ædificiis inutilis est, fundamentis aptus mortalitate & molitia. Ex æstu enim & alitu maris fricatur & verberatur imbris. *Arenatus lapis*, concretus maris arenis, hic & bibulus dicitur. Seruat enim humorem acceptum. Idem & in Betica. *Gaditanus*, ab insula Oceani vbi plurimus exciditur. *Piperinus*, subalbidus cū punctis nigris, durus atque fortissimus. *Concretus*, cocleis lapillisque & arena concretus, asperimus & interdum fistulosus. *Columbinus*, à colore auis nuncupatus, natura vicinus gipso & mollitie simillimus. *Molaris*, in parietibus utilis: quia est quedam natura eius pinguior, duraque & aspera, ex qua etiam & molaris fiunt, vnde & nomen traxit. Huius quatuor genera, albus, niger, permixtus ac fistulosus. *Sungia* lapis creatus ex aqua leuis ac fistulosus & cameris aptus. *Silex*, durus lapis ex cuius genere nigri silices optimi quibusdam in locis & rubentes. Alibi silices contra vetustatem incorrupti permanent. Idem & in monumentis sculpti, & incorrupti permanent: quibus nec ignis quidem nocet. Nam ex iis etiam formæ fiunt, in quibus æra funduntur. *Viridis silex*, vehementer & ipse igni resistens: sed nusquam copiosius, & vbi inuenitur, lapis non saxum est. *Pallidus*, in cemento raro utilis. *Globus*, contra iniurias fortis, & instrumentis infidus: nisi fuerit multa suffrenatione deuinctus. *Fluminalis silex*, semper veluti madens est. Hunc æstate exhiberi oportet, nec ante biennium inseri in structuris domorum, sicut ilium operum, ad parietes & fundamenta: quæ coctis laterculis ad tecta imbriculis tegulisque aptantur. *Tegule*, vocatæ quòd tegant ædes, & imbrices quòd accipiāt imbres. Tegulæ autem primæ positionis nomen, cuius diminutiuum *sigillum*. *Laterculus* verò vocati, quòd lati formentur circumactis vndique quatuor tabulis. *Lateres* autem crudi sunt: qui & ipsi inde nominati, quòd lati ligneis formis efficiuntur. Quorum *crates* dicuntur: in quibus lutum pro eisdem lateribus crudis portare solent. Sunt enim conexiones canarū, dicti *ἀπὸ τῆς κρητῆς*, id est quòd se inuicem teneant. *Lutum* autem vocatum quidam per antiphrasin putant: quòd non sit mundum. Nam omne lutum mundum est. *Calx viva* dicta: quia dum sit tactu frigida, intus occultum continet ignem.

vnde perfusa aqua statim latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit aquis incenditur, quibus solet ignis extinguui, oleo extinguitur quo solet ignis accendi, vsus eius in structuris fabricæ necessarius. Nam lapis lapidi non potest adherere fortius, nisi calce coniunctus. *Gypsum*, cognatum calci est, & est Græcum nomen. Plura eius genera. Omnium autem optimum lapis est *specularis*. Est enim insignis ædificiorum & coronis gratissimus. *Arena*, ab ariditate dicta: non ab adherendo in fabricis, vt quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridet, aut si in vestem candidam sparsa nihil sordis relinquat. *Columnæ*, pro longitudine & rotunditate vocatæ: in quibus torius fabricæ pondus erigitur. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. *Genera* rotundarum quatuor. *Dorica*, *Ionica*, *Tuscanica*, *Corinthæa*, mensura crassitudinis & altitudinis inter se distantes: Quintum genus est earum quæ vocantur *Atticæ*: quaternis angulis aut amplius, paribus laterum interuallis. *Bases*, sulturæ sunt columnarū, quæ à fundamento confurgunt, & superpositæ fabricæ sustinent pondus. *Bases* autem nomen petræ est fortissimæ Syro sermone. *Capitella* dicta quòd sint columnarum capita, quasi super collum caput. *Epistilia* sunt, quæ super capitella columnarum ponuntur, & est Græcum. *Pauimenta* originem operis à Græcis habent. vocata autem pauimenta eo quòd pauiantur, id est cedantur. vnde & pavor: quia cedit cor. *Ostracus*, est pauimentum testaceum, eo quòd fractis testis calce admixto feriat. *Tessum* enim Græci *ὀστρακῶν* dicunt. *Rudos*, artifices appellant lapides confusos & calce admixtos, quos in pauimentis faciendis superfundunt. vnde & rudera dicuntur. *Canalis*, ab eo quòd caua sit in modum canna. Sanè canale melius genere feminino quàm masculino proferimus. *Fistule*, aquarum sunt dictæ: quòd aquas fundant & mittant. Nam Græcè *στῆλαι* mittere est. Formæ earū pro magnitudine, aq̄ & capacitare fiūt: per quas aqua per modulos certos diuidūt. E quib⁹ est vncia & quinaria, digitus quadratus: digitus rotundus, & ceteri modi cuique causæ. Hucusque partes constructionis.

De venustate. CAP. XI.

Venustas, est quicquid illud ornamenti & decoris causa ædificiis additur, vt tectorum causa auro distincta laquearia, & prætonsi marmoris crustæ & colorum pictura.

De laqueariis. CAP. XII.

Laquearia, sunt quæ camerā subtegunt & ornant: quæ & lacunaria dicuntur: quòd lacus

lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gipso vel coloribus habeat pictos, cum signis intermicantibus Principaliter autem lacus dicitur, ut Lucius, Resulant ædificaque lacis que. Cuius diminutio lacunar facit, ut Horatius, Neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio lacunarium & per antisticon lacunarium facit.

De crustis. CAP. XIII.

Cruste sunt tabulæ marmoris. Vnde & marmorati parietes & crustati dicuntur. Qui autem marmora secandi in crustas rationem excogitauerunt non constat. Fiunt autem arena & ferro ferraque in pratenui linea premente arenas, tractuque ipso secante: sed crassior arena plus erodet marmoris. Nam tenuis fabricis & polituris accommodata est.

De lithostrota. CAP. XIV.

Lithostrota sunt elaborata arte picturæ parvulis crustis ac ressellis tinctis in varios colores. Tesselli autem a tessertis nominati, id est quadratis lapillis per diminutionem.

De plastis. CAP. XV.

Plastice est parietum ex gipso effigies signaque exprimere pingereque coloribus. Plastice autem dictum Græcè, quod Latine est pingere terra vel gipso similitudines. Nam impressa argilla formam aliquam facere plastis est. Vnde & protoplastus est dictus homo: qui ex limo primus est conditus.

De pictura. CAP. XVI.

Pictura autem est imago exprimens speciem alicuius rei, quæ dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit. Pictura autem dicta quasi fictura. Est enim imago ficta non veritas. Hinc & fucata, id est ficto quodam colore illita nihil fidei, & veritatis habentia. Vnde & sunt quædam picturæ quæ corpora veritatis studio coloris excedunt, & fidem dum augere contendunt, ad mendacium prouehunt: sicut qui Chimeram tricapitem pingunt vel Scillam hominem deorsum. Picturam autem Ægyptij excogitauerunt primum vimbram hominis lineis circumductam. Itaque initio talis, secunda singulis coloribus, postea diuersis: sicque paulatim sese ars ipsa distinxit, & inuenit lumen atque umbras differentiisque colorum. vnde & nunc pictores prius umbras quasdam & lineas futuræ imaginis ducunt, deinde coloribus implent, tenentes ordinem inueniæ artis.

De coloribus. CAP. XVII.

Colores autem dicti sunt, quod calore ignis vel sole perficiuntur, siue quod in initio colebantur, ut summæ subtilitatis existerent. Colores autem aut nascuntur aut fiunt. Nascuntur, ut sinopis, rubrica, paratonium, melinum, fretia, auripigmentum. Ceteri finguntur aut arte, aut permixtione. Sinopis primum inuenta in Ponto est. Inde nomen à Synope vrbe accepit. Species eius tres, rubra & minus rubens, & inter has media. Rubrica vocata quod sit rubra & sanguineo proxima. Hæc plurimis locis gignitur: sed optima Ponto, vnde & Pontica dicitur. Sircium rubri coloris pigmentum, ex quo & librorum capita scribuntur. Ipsum est & Phanicum appellatum ita, eo quod in Syria colligatur in littoribus rubri maris vbi Phœnices inhabitant. Aliud est sircium, aliud Syricum. Nam sircium lana est quam Seres mittunt: Syricum verò pigmentum quod Syri Phœnices in rubri maris littoribus colligunt. Est autem inter factitios. Nam sepe fit aut sinopide, aut sandice mixtus. Minium primi Græci in Ephesorum solo inuenisse traduntur. Cuius pigmenti Hispania cæteris regionibus plus abundat. vnde etiam nomen proprio flumini dedit. Huius distillatio argentum liquidum gignit. Minium autem hoc quidam dicunt esse cinnabarin. Cinnabaris à dracone & barro, id est elephanto cognominatum. Aiunt enim draconum esse sanguinem dum implent elephantos. Ruunt enim beluæ & dracones obruantur, quorum fusus cruor terram insicit, fitque pigmentum quicquid solo tinxerit. Est autem pulvis coloris rubri. Prasina id est creta viridis, etsi in aliquibus terris promiscuè generetur, optima tamen in Libya Cyrenensi. Chrysocolia colore prasino est dicta, quod vena eius habere aurum traditur. Hæc & in Armenia nascitur, sed ex Macedonia probabilis venit. Foditur enim ex metallis aris. cuius inuentio argentum atque indium prodit. Nam venæ eius cum iis habent naturæ societatem. Cypria ab insula Cypri, vbi plurima reperitur. Sandaracha in insula rubri maris topazon nascitur colore cinnabari, odore sulphureo. Inuenitur autem in aureis & argentariis metallis, melior quo magis rufa, quoque magis virus redolet. quam & cerussa si torreatur in fornace sandarachum facit, vnde & color est flammeus. Quod si torreatur equa parte rubrica admixta, sandicem reddit. Arsenicum quod Latini ob colorem auri, auripigmentum vocant, colligitur in Ponto ex auraria materia, vbi etiam Sandaracha. Optimum est quod in auri colorem transit purum & fissile, gracili venarum discursu. Quod verò pallidius aut Sandaracha.

rachæ simile est, deterius iudicatur. Est & ter-
 tiū genus squamosum, quo miscetur aut us
 color. Vis earum vt Sandarachæ, sed aerior.
 Ocre & ipsa in insula maris rubri topazon gi-
 gnitur: vbi & Sādaracha. Fit quoque & ocre
 exusta rubrica in ollis nouis luto circumlitis:
 quæ quantò magis in camino arserit, tantò
 melior fit. *Venetum* ceruleum temperare pri-
 mum Alexandria reperit. In Italia ex arena
 puluere & nitri flore idem faciunt. Sed si Cy-
 prium in fornace adustum huic permixtioni
 addes, *vestoriani* similitudo erit. *Purpurissum*
 ex creta argentaria cum purpuris pariter tin-
 gitur, bibitque eum colorem celerius lanis.
 Præcipuum est tamen aliud quod adhuc va-
 se rudibus medicamentis inebriatur. Proxi-
 mum est egesto eo addita creta in vas idem,
 & quoties id factum est, eleuatur bonitas. Pre-
 ciosissima purpuræ causa est quòd ifcino ma-
 ximè inficitur rubæque. *Iudicum* in Indicis
 inuenitur calamis, spuma adhærente limo.
 Est autem coloris cyanei, mixturam purpu-
 ræ cerulique mirabilem reddens. Est alterum
 genus in purpurariis officinis, spuma in æ-
 reis cortinis innatans: quam infectores detra-
 hentes siccant. *Atramentum* dictum, quòd
 fit atrum: cuius species & picturæ & quoti-
 dianò vsui necessaria est, istud inter factitios
 est. Fit enim & fuligine plurimis modis su-
 per ardentes tedas resina adiecta, lacusculo
 ædificato, quòd fumum retineat. Huic pi-
 ctiores cum aqua miscet glutem, vt illustrius
 resplendeat. Ad festinationem autem operis
 etiam sarmentorum veterum carbones cum
 glutino triti inducendis parietibus atramen-
 ti speciem reddunt. Sunt & qui vini facem
 siccitam excoquant, affirmantque si ex bo-
 no vino fex fuerit Indici speciem id atramē-
 tum præbere. Sed & sarmentum vna nigra
 vino optimo tinctum posteaquam siccitate
 aruerit, si exuras & conteras, adiecto glutino,
 nitorem Indici reddet, vsuque plurimum
 necessaria est, nullo negotio prouenit. Nam
 & si glebam silicis bene igne excoquas, & a-
 ceto acerrimo superfulam extinguas, made-
 facta suffungia colorem purpureum reddit.
 Eam vbi contriueris vsa erit. Omne autem
 atramentum sole perficitur. Omnes colores
 calcis admixtione corrumpuntur. *Melinum*
 dictum, quòd eius metalli ferax sit vna ex
 Cycladibus insula Melos nomine. Est enim
 candidum, nec vtuntur eo pictores propter
 nimiam pinguedinem. *Anulare* quòd vocat
 candidum est: quo muliebres picturæ lumi-
 nantur. Fit & ipsum ex creta admixtis vitreis
 gemmis. *Cerussa* fit hoc modo: In vase enim
 aceto acerrimo impleto sarmenta aminea in
 eodem vasculo collocabis, ac super sarmenta
 tabulas plūbi tenuissimas pones, deinde vas
 diligentissimè claudes, illinēque ne aliquid

inde spiraminis exeat. Post dies autem xxxi
 vas aperitur, & ex distillatione tabularū in-
 nata cerussa inuenitur. Quòd ablutum & are-
 factum teritur, atque iterum aceto admixtū
 in pastillis diuiditur & in sole siccat. Hac
 obseruancia si laminas areas sarmentis super-
 ponas, eruginem creant Chalcantium.

De instrumentis edificiorum. CAP. XVIIII.

Instructura autem parietum ad normam fie-
 ri, & ad perpendicularum respondere oportet.
 Norma dicta Græco vocabulo extra quā ni-
 hil rectum fieri potest. Componitur autem
 ex tribus regulis, ita vt duæ sint binorum pe-
 dum, tertia habeat pedes duos uncias decem
 quas æquali crassitudine politas extremis a-
 cuminibus sibi iungit, vt schema trigoni fac-
 ciant. Id erit norma. *Regula* dicta quòd sit
 recta: quasi rectula, & impedimentum non
 habeat. *Perpendicularum* est quod semper ap-
 penditur, denique in fabrica nisi omnia ad
 perpendicularum, & certam regulam fiant, ne-
 cesse est vt cuncta mendosa instruantur, vt a-
 liqua praua sint, aliqua cubantia, prona non-
 nulla, alia supina, & propter hoc vniuersa
 sunt cōstructa. *Linea* à genere suo appellata,
 quia ex lino fit. *Trulle* nomē factum, eo quòd
 trudit & detrudit, id est, includit calce vel lu-
 to lapides. *Marcellus* machina. *Scala* à scan-
 dendo vocata. hærent enim parietibus. *Scala*
 autē dicuntur, quæ aut vnæ sunt, aut plū-
 res: quia numeri tantum pluralis est nomen,
 vt literæ, quæ epistolam significat.

De lignarijs. CAP. XIX

Lignarius generaliter ligni opifex appel-
 latur. *Carpentarius* speciale nomen est.
 Carpentum enim solūm facit: sicut nauicul-
 larius, quia tantum nauium est fabricator &
 artifex. *Sarcitektor* dictus, quod ex multis hinc
 inde coniunctis tabulis vnum recti sarciat
 corpus. Idem & *tignarius*, quia tectoria lignis
 inducit. *Lignum* vocatur Græca etymologia,
 quia incensum in lumen conuertitur & in
 flammam. Vnde & *licinium* dicitur, quòd lu-
 men det. *Materia* inde dicitur omne lignum,
 quòd ex ea aliquid efficiatur: vel si ad ianuā
 referas, vel ad statuam, materia erit. Ad ali-
 quid enim semper materia accipienda est,
 sicut elemēta materiam rerum esse dicimus:
 quia inde ea quæ sunt facta videmus, & ma-
 teria quasi mater dicta. *Trabes* vocatæ, quòd
 in transuerso positæ vtrosque parietes con-
 tineant. *Aliud* autem sunt *tigna*, aliud *trabes*.
Tigna enim iuncta trabē faciunt. *Trabes* autē
 sunt cum sunt dolatæ. *Tolus* propriè est velu-
 ti scutum breue quod in medio tecto est in
 quo trabes cocunt. *Cupla* vocatæ, quòd copu-
 lent in se luctantes. *Luctantes* dicuntur, quòd
 erecti inuicem se teneant more luctantium.

Agrantes. Asseres Ab asse dicti, quia soli ponuntur neque coniuncti. *Scindula*, eo quod scindantur, id est diuidantur. *Epigri* & clauisunt quibus lignum ligno adhæret. *Clauis* autē dicti quasi chalybi, quia ex chalybe fiūt, id est ferro. *Chalybs* enim ferrum est. *Tabula* à veteribus tagula vocabatur, à regendo scilicet, vnde & *regula*. *Commissura* dicitur tabularum coniunctio. *Sectio* autem dicta à sequendo ea quæ ceperit. Nam secare sectari & sequi est. *Serre* autem nomen de sono factum est, id est à stridore. *Serre* circinque vsūm *Perdices* quidam adolescens inuenit, quem puerum *Dædalus* frater matris suæ studiis perdocendum acceperat. Cuius pueri tantum ingenium fertur: vt dum materia diuidenda compendium quæreret, spinam piscis imitatus de ferro laminam exasperans dentium mordacitate armauit: quam ferram artifices nuncupant. Pro cuius artis inuentione *Dædalus* magister eius inuidiæ liuore permotus, præcipitem puerum ex arce deiecit. dehinc exulatum *Cretam* abiit, ibique aliquamdiu fuit, vt fabulæ ferunt. Ex *Creta* penins volauit & inde *Ciliciam* venit. *Circinus* dictus, quod vergendo efficiat circulum. Huius modus duplicata linea fit, quæ simplex per latitudinem extensa fuerat. Punctus autem in medio circini centrum à Græcis dicitur: in cuius medium cuncta conuergunt. *Securis* vocatur, eo quod ea arbores succidantur: quasi succuris. Item *securis*, quasi *semicuris*. Ex vna enim parte acuta est, ex altera fossoria. Hæc & apud veteres *penna* vocabatur, vtraque autem habens aciem, bipennis. Nam *bipennis* dicitur, quod ex vtraque parte habeat acutam aciem: quasi duas pennas. *Pennum* autem antiqui acutum dicebāt. Vnde & auium pennæ, quia acute. Et ecce nomen quod referuauit antiquitatem, quia veteres dicebant pennas non pinnas. Hæc & *dolabra*: quod habeat duo labra. nam *securis* simplex est. *Dextralis* dexterae habilis. *Ascia* ab astulis dicta, quas à ligno eximit, cuius diminutiuum nomē est *asciola*. Est autem manubrio breui ex aduersa parte referens vel simplicem malleum, aut cauatum, vel bicorne rastrum. *Scalprum* dictum, quod scalpturis & foraminibus sit aptum, quasi scalforus. Cuius diminutiuum *scalpellus*. *Terebra* vocata à verme ligni, qui vocatur terebra: quæ Græci *τερεβρα* vocāt. Hinc terebra dicta, quod vt vermis terendo forat, quasi terefora, vel quasi transforans. *Taratrum* quasi teratrum. *Scopina* dicta, quod hærendo scopihen faciat. *Canterium*. *Gallia Gumia*.

De inuentione lanificij. CAP. XX.

Meritum quandam gentiles multis ingenii prædicant. Hanc enim primam

lanificij vsūm monstrasse, hanc etiam telam ordisse & colorasse lanas perhibent. Oliuæ quoque hanc dicunt inuentricem & fabricæ, multarumque artium repertricem. Ideoque illi vulgo opifices supplicant. Sed & hoc poetice fingitur. Non enim *Minerua* istarum artium princeps est: sed quia sapientia in capite esse dicitur hominis, & *Minerua* de capite *Iouis* nata fingitur, hoc est ingenium, ideoque sensus sapientis qui inuenit omnia, in capite est. Ideo & dea artium *Minerua* dicitur, quia nihil excellentias est ingenio quo reguntur vniuersa.

De veste sacerdotali in lege.

CAP. XXI.

Octo sunt in lege genera sacerdotaliū vestimentorum. *Poderis* est tunica sacerdotalis linea, corpori astricta vsque ad pedes descendens. vnde & nuncupatur, *πῶδα*, enim Græci pedes dicunt. Hæc vulgo *camisia* vocatur. *Abanem* cingulum sacerdotale rotundū polimita arte ex cocco, purpura, hyacinthoq; contextum, ita vt flores atque gemmæ in eo videantur esse distinctæ. *Pilleum* est ex bisso rotundum quasi sphaera media, caput tegens sacerdotale, & in occipitio vitta constrictum. Hoc Græci & nostri *tiaram* vel *galeam* vocāt. *Machil* quod est tunica talaris tota thicynina, habens ad pedes *LXXII*. tintinnabula: rotidēmq; intermixta ac dependentia punica mala. *Ephod*, quod Latine interpretatur superindumentum. Erat enim pallium superhumeralē ex quatuor coloribus & auro contextum, habens in vtroque humero lapides duos smaragdinos auro conclusos, in quibus sculpta erant nomina patriarcharū. *Logicon*, quod Latine dicitur rationale, pānus duplex, auro & quatuor textus coloribus, habēs magnitudinem palmi per quadrum, cui intexti erant *XII*. pretiosissimi lapides. Hic pannus superhumeralē contra pectus pontificis annectebatur. *Petalum* aurea lamina in fronte pontificis, quæ nomen Dei tetragrammaton Hebraicis literis habebat scriptum. *Batin*, siue foeminalia, id est braxe lineæ vsque ad genua pertingentes, quibus verecunda sacerdotis velabantur.

De nominibus vestium caterarum.

CAP. XXII.

Diuersitas vestimentorum, tegmen, tegumē, indumentum, vestimentum, & reliqua. *Tegmen* dictum eo quod tegat membra: sicut tegumenta, tecta quæ tegunt corpora. *Indumentis* quod intus ad corpus induitur: quasi intumētū. *Vestimentū* verò est quod vsq; ad vestigiū prætenditur, quasi vestimentum, vt est unica talaris. Sed & hæc consuetudo sermo-

nes auctorum confundit. Discernitur autem vestitus à cultu: quoniam lautius intelligitur cultus. Item cultus ab habitu. Nā habitus ad naturam pertinet, cultus ad homines. Pleraque autem vestium aut à tempore quo maxime in usu sunt appellatur, aut à locis ubi vel primum vel maxime vendicantur, aut à genere coloris, aut à nomine reperorū. Vestis antiquissima hominum fuit *perizoniatū*, id est succinctorium: quo tantum genitalia continguntur. Hoc primum primi mortales è foliis arborum sibi fecerūt, quando post præuaricationem erubescens pudenda velabant. Cuius usum quadam barbaræ gentes dum sint nudæ usque hodie tenent. Hæc & *campēstria* nuncupantur, pro eo quod eisdem iuvenes qui nudi exerceantur in campo, pudenda operiūt. *Tunica* vestis antiquissima appellata, quia in motu incedentis sonum facit. *Tonus* enim sonus est. Primum autem fuisse pellicæ tunicæ quibus post offensam & eiectionem de paradiso Adam & Eva induti sunt. *Talaris tunica* dicta, eo quod ad talos usque descendat, & ad pedes defluat, sicut *peffloralis*, quia apud antiquos brevis erat: ut tantum pectus operiret, licet nunc profusior sit. *Manicleata* tunica, id est manicata, eo quod habeat manicas, quam *zeigē v' rhu* Græci vocant. *Dalmatica* vestis primum in Dalmatia prouincia Græciæ texta est, tunica sacerdotalis candida cum clauis ex purpura. *Russata* quam Græci phœnicā vocant, nos coccineam, reperta est à Lacedæmoniis ad celadum coloris similitudine sanguinem, quotiens quis in acie vulneraretur, contemplati aduersario animus aufereret. Hac sub consulibus Romani vsi sunt milites, unde etiam *russati* vocabantur. Solebat enim pridie, quam dimicandum esset ante principia pōni, quasi admonitio & indicium futura pugnae. *Laculata* est, quæ lacus quadratos quosdam cum pictura habet intextos aut additos acu. *Iacinthina* vestis est aërio colore resplendens. *Molocina* quæ maluarum stamine conficitur, quæ alij *melocinam*, alij *maluellam* vocant. *Bombicina* est à bombice vermiculo, qui longissima ex se fila generat, quorum textura bombicinum dicitur, conficiturque in insula Choo. Apocalama. *Serica* à serico dicta, vel quod etiam Seres primi miserunt. *Holoserica* tota serica: *ēloy* enim totum. *Tramoserica* stamine lineo: trama ex serico. *Holoporphyra* tota ex purpura. *Byssina* candida confecta ex quodam genere lini grossioris. Sūt & qui genus quoddam lini byssum esse existunt. *Fibrina*, trama de fibrilana habens capriua. *Masticina* & *mena*. *Linea*, quæ ex solo lino fit. *Linosstema* vestis est ex lana linoque contexta. Et dicta *linostema*, quia in stamine linum, in trama lanam habet. *Recta* dicitur vestis, quam sursum versus stantisque texunt. *Segmenta* 20

nis quibusdam, & quasi præcisamentis ornata. Nam & particulas cuiusque materiae abscessa præseginas vocant. *Leuidensis*, quod raro filo fit, leuiterque densata. *Pauitensis* contraria Leuidensi dicta, quod grauius pressa atque calcata fit. *Citrosi*, quasi concrispa ad similitudinem citri. Neuius. Pulchram ex auro vestemque citrosam. *Velenensis* tunica est, quæ affertur ex insulis. *Exotica* vestis est peregrina deforis veniens, ut in Hispania à Græcis. *Polimita* multicoloris. *Polimitis* enim textus multorum colorum est. *Acupicta* vestis acu textilis aut acu ornata. Eadem & *Phrygia*. Huius enim artis periti Phrygiæ omnes dicuntur: siue quia in Phrygia inuenta est. Vnde & artifices qui id faciunt, *Phrygiones* dicuntur. Virgilius: Phrygiam chlamidem. *Trilicis* à tribus licis, quia est simplex & biple. *Ralla*, quæ vulgò rasilis dicitur. *Intripola* vestis illa vocatur, quæ dum sit vetus ad nouam speciem recurratur. *Pannutia* nuncupata, quod sit diuersis pannis obfusa. *Colobium* dictum, quia longum est, & sine manicis. Antiqui enim magis hoc utebantur. *Libitonarium* est colobium sine manicis, quali monachi Egyptij vtuntur. *Lumbare* vocatur, quod lumbis religetur, vel quod lumbis hæreat. Hoc in Egypto & in Syria non tantum feminae, sed & viri vtuntur. Vnde & Hieremias, Trans Euphratem tulit lumbare suum, ibique illud in foramine petrae abscondit, & postea scissum reperit. Hoc à quibusdam & *renale* dicitur, quia renibus alligatur. *Limus* est vestis, quæ ab umbilico usque ad pedes producitur. Hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram limam, id est, fluxuosam, inde & nomen accepit. Nam *linum* obliquum dicimus. *Licinum* vocatum, quod textura eius ligata sit in totum, quasi diceret liginum, pro g littera commutata. *Armelausa* vulgò vocata, quod antè & retrò diuisa atque aperta est: in armos tantum clausa, quasi armielausa: littera ablata. *Camisias* vocamus, quod in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris. *Femoralia* appellata, eo quod femora tegant. Ipsa & *braca*, quod sint breues & verecunda corporis iis velentur. *Tubruco* vocatos dicunt, quod tibiae brachisque tegant. *Tubræci*, quod à bracis ad tibiae usque perueniant.

De vestibus quarundam gentium.

CAP. XXXIII.

Quibusdam autem nationibus sua cuique propria vestis est: ut Parthis *sarabra*. Gallis *lime*. Germanis *renones*. Hispanis *hoiges*. Sardis *manstruga*. *Sarabara* sunt fluxa ac sinuosa vestimenta: de quibus

de quibus legitur in Daniele, Et sarabara eorum non sunt immutata. Et Publius: Vt quid ergo in ventre tuo Parthi sarabara suspendunt? Apud quosdam autem sarabara quædam capitum tegmina nuncupantur, qualia videmus in capite Magorum picta. *Linna* sagæ quadra & mollia sunt. De quibus Plautus: *Linna* cooperta est texturino Gallia. *Renones* sunt velamina humerorum & pectoris vsq; ad umbilicum, atque intortis villis adeo hispidi, ut imbres respuant, quos vulgò reptos vocant, eo quòd longitudo villorum, quasi reptat: de quibus Salustius, Germani intertù renonibus corpus tegunt. Dicti autem renones à Rheno Germaniæ flumine, ubi iis frequenter vtuntur. *Mastuga* vestis Germanica ex pelliculis feratù, de qua Cicero pro Scæuro: Quem purpura regalis non commouit, eum Sardonum mastuga mutauit. Mastuga autem dicta, quasi monstruosa, eo quòd qui ea induuntur, quasi in ferarum habitù transformantur. *Dinos* vtuntur & gentes ita habitu, sicut & lingua discordes. *Persæ* brachia & crura liniamentis, caput tiara tegunt. Eminent apicibus fastigiatis *Alani*: horrent & malè tecti cum latratoribus linguis *Scotti*: facrati vel sagati. *Alemanni*. *Linteari Indi*: gemmati *Persæ*: sericati *Seres*: pharetrati *Armenij*. Nonnullæ etiã gentes non solum in vestibus, sed in corpore aliqua sibi propria, quasi insignia vindicant, vt videmus *cirros* Germanorum: *granos* & *cinnabar* Gothorum: *stigmata* Britonum. *Circumcidunt* quoque Iudæi *preputia*: *perfundunt* Arabes aures: *flauent capiti- bus* intertexti *Getæ*: *nitent Albani albenibus crinibus*. *Mauros* habet *tetra nox corporum*: *Gallos candida cutis*: *sine equis inertes extant Alani*: nec abest *gens Picthorum* nomen à corpore, quòd minutis opifex acus punctis & expressos natui graminis succos includit, vt has ad sui speciem cicatrices ferat, pictis artibus maculosa nobilitas. *Habet & sexus institutam speciem habitus*, vt *in viris tonsi capilli*: *in mulieribus redumantia crinium*, quod maximè virginibus insignie est: quarum & ornatus ipse propriè sic est, vt concumularus in verticem ipsam capitis sui arcem ambitu crinium contegat.

De palliis virorum. C. A. P. XXIII. 50

Pallium est quo administrantium scapulae conteguntur, vt dicit ministrant expeditionis discurrant. Plautus: Si quid facturus es, appende in humeris pallium, & pergat quantum valet tuorum pedum pernitas. Dictum autem pallium à pellibus, quia prius super indumenta pellicia veteres induebantur, quasi pelle, siue à palla per derivationem. *Chlamis* est quæ ex vna parte induitur neque consui-

tur, sed fibula infrenatur. Hinc & Græcè nomen accepit. *Toga* dicta, quòd velamento sui corpus tegat atque operiat. Est autem pallium purum forma rotunda & fusiore, & quasi inundante sinu & sub dextro veniens, super humerum sinistram ponitur: cuius similitudinè in operimentis simulachrorum vel picturarum aspiciamus, easque statuas togatas vocamus. *Toga* autem Romani in pace vtiebantur: belli autem tempore paludamentis. Mensura togæ iuste, si sex vlnas habeat. *Toga* autem *palinata* dicebatur, quam merebantur ij, qui reportabant de hostibus palmas. Ipsa vocabatur & *toga picta*, eo quòd victorias cum palmis intextas haberet. *Toga candida* eademque *cretata*, in qua candidati, id est magistratum petentes ambiebant, addita creta quo candidior insigniorque esset. Cicero oratione quã habuit contra competitores, in toga candida scripsit. *Cinctus Gabinus* est, cum ita imponitur toga, vt togæ lacinia, quæ post fecus reuicetur, attrahitur ad pectus, ita vt ex utroque latere ex humeris pictura pendeant, vt faceret dotes gentiliū faciebant, aut cingebantur prætores. *Trabea* erat togæ species ex purpura & cocco, qua operati Romanorum reges initiò procedebant. Haec primùm Romulus adinuenisse perhibetur, ad discretionem regij habitus. *Trabea* autem dicta, quòd in maiora gloria hominem transbearet, hoc est, vltra & in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret. *Paludamentum* erat insignie pallium Imperatorum cocco purpurâque & auro distinctum. De quo Salustius: *Togã*, inquit, paludamento mutauit. Erat enim pallium bellicum, dictum, vt quibusdam videtur, quòd eo indutus palam faceret Imperator bellum futurum. *Circumtextum* est, quod Græcè *κίρκας* dicitur, de quo Virgilius: Et circumtextum croceo velamen acantheo. *Circumtextum* autem dictum, quia est rotundum pallium. *Diplos* Græcum nomen, ab eo quòd sit duplex amictus. Horatius: Contra quem duplici panno patientia velat. Est autem vestis militaris, cuius vsus Gallicis primùm expeditionibus cepit è præda hostili. De qua vox illa senatui, *Togis depositis Quirites ad saga conuersi fuerant*. *Sagum* autem Gallicum nomen est: dictum autem sagum quadrum, eo quòd apud eos primùm quadratus vel quadruplex esset. *Penula* est pallium cum fimbriis longis. *Lacerna* pallium fimbriatù, quo olim soli milites vtiebantur. Vnde & in distinguenda castrensi vrbanaque turba hos togatos, illos *lacernatos* vocabant. Inde autem *lacerna* quasi amputatis capitibus fimbriarum, neque ita laxis vt sunt penularum. *Mantum* Hispani vocant, quòd manus tegat tantum. Est enim breue amictum. *Prætexta* puerile pallium est, quo vsq; ad xvj annos pueri no-

biles sub disciplinæ cultu utebantur. Vnde & *prætextati pueri* appellati sunt. Dicta autem *prætexta*, quia prætextebatur ei latior purpura. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem à casa, quòd totum hominem tegat, quasi minor casa. Vnde & *cuculla*, quasi minor cella. sic & Græci *Planetas* dictos volunt, quia horis errantibus euagantur. Vnde & *stella planeta*, id est, vagæ suo errore motique discurrunt. *Birrus* à Græco vocabulum trahit: illi enim birrum bibrum dicunt. *Melotes*, quæ etiam *pera* vocatur, pellis est caprina à collo pendens præcincta vsque ad lumbos. Est enim habitus propriè necessarius ad operis exercitium. Fiebat autem prius, vt quidam æstimant de pelliculis melonum. Vnde & *melotes* vocata sunt. *Fimbria* vocata ora vestimentorum, hoc est, fines ex Græco vocabulum trahentes. Græci enim terminum *ἄκρα* vocant.

De palliis fæminarum. CAP. XXV.

Regillum est prælatum reginarum amiculum, vnde & appellatum. *Peplum* matronale pallium ex purpura signatum: cuius fimbriæ aureis staminis summitate resplendent. *Palla* est quadrum pallium muliebris vestis deductum vsque ad vestigia, affixis in ordinem gemmis. Et *palla* dicta, *ἄκρα τῆς ἀξίας*, id est, à nobilitate, quæ est circa finem huiusmodi indumenti: siue quòd regis vibrantibus sinuata crispetur. *Stola* matronale operimentum, quod cooperto capite & scapula à dextro latere in leuam humerum mittitur. *Stola* autem Græcè vocatur, quòd superemittatur. Eadem & *ricinium* Latino nomine appellatum, eo quòd dimidia eius pars retro eicitur, quod vulgo *manortem* dicunt. Vocata autem dicunt *Mauortem*, quasi Martem. Signum enim maritalis dignitatis & potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est: inde & super caput mulieris est. *Amiculum* est meretricum pallium lineum. Hoc apud veteres matronæ in adulterio deprehensæ induebantur, vt in tali amiculo potius quàm in stola polluerent pudicitiam. Erat enim hoc apud veteres signum meretriciæ vestis: nunc in Hispania honestatis. *Theristrum* pallium muliebre dictum, quòd *ἑστῆς*, id est, in æstu & càm mate corpora mulierum protegat, quousque hodie Arabiæ & Mesopotamiæ mulieres velantur, quibus in æstu turissimo teguntur vni braculo. De quo in Isaia legitur. *Anaboladiu* amictorium lineum fæminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini *fundonem* vocant.

De stratu & reliquis quæ in usu habentur.

CAP. XXVI.

Stragulum vestis est discolor, quòd manu artificis diuersa varietate distinguitur. Di-

ctum autem, quòd in stratu & in amictu aptum sit. De quo Salomon: *Stragulatam vestem fecit sibi. Iudices* à ludis, id est theatris vocatas existimant. Cùm enim egrediebantur de ludi prostibulo iuuenes horum velamento tegebant caput & faciem, quia solebant erubescere, qui lupanar introissent. *Galnapes. Fulcra* sunt ornamenta lectorum, dicta quòd in iis fulcimur, id est, sustinemur, vel quòd toros fulciant, siue caput quæ reclinatoria vulgus appellat. *Cervicalis* autem eo quòd ponatur sub ceruice vel cubito. *Puluilus* dictus à puluinari, qui est diuitum lectus. *Culcitra* vocata, quòd calcentur, id est faciantur pluma siue tomento, quòd molliores calidiorisque sint. *Tapeta* dicta, quòd pedibus primùm sterherentur, quasi tapedia. *Siple tapeta* ex vna parte villosa quasi simpla. *Amphitaba* ex vtraque parte villosa tapeta. *Lucillus*. *Siple* atque *amphitaba* villis ingentibus molles. *Mantelia* nunc pro operiendis mensis sunt, quæ vt nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus præbebantur: siue *mandelia* à mandendo. *Mappa* conuiuij & epularum appositaram sunt, quasi *manupæ*, atque ob id nominata: cuius diminutium *mappella* est. *Toralia* longæ perpetuæque *mappæ*, à toro dictæ, *Sabanum* Græcum nomen est. *Faticitergium* & *manutergium* à tergendo faciem vel manus vocatur. *Vela* dicta, quòd obiectu suo interiora domorum velent. *Aulea* vela picta & grandia, quæ ideo *aulea* dicta sunt, quòd primùm in aula Atrilij regis Asiæ, cui successit populus Romanus, inuenta sunt. *Cortinae* sunt *aulea*, id est, vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, à quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. Dictæ autem *cortinae* à coriis, eo quòd prius ex pellibus fuissent factæ. Vnde & in eodem tabernaculo legis iubetur, *corinas fieri* ex pellibus arietum rubris, & ex pellibus hyacinthinis. *Cilicia* Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus sibi tentoria faciunt.

De lanis. CAP. XXVII.

Lana à laniando, id est vellendo dicta. Hinc & *vellus* dictus, quòd prius lana vellentur, non tonderentur. *Linum* ex terra oritur, deflexumque nomen eius ex Græco. Nam *linum* Græci *λαβειν* dicunt: siue quòd sit molle & leue. *Stippa* vero cannabi est siue lini. Hæc secundum antiquam orthographiam *stippa* dicitur, quòd ex ea rima nauium stipentur. Vnde & stipatores dicuntur, qui in vallibus eam componunt. *Tomentum* appellatum, quòd aut in filo aut in tela tuncat, nec subtilitatem habeat. *Canabum* à similitudine cannæ vocatum: siue à Græca e-tymologia. Nā illi canabum *κάνναβιν* vocant.

Byssum

Byssum genus est quoddam lini nimium candidi & mollissimi, quod Græci *papatem* vocant. *Fibrinum* lana est animalium, quæ fibros vocant ipsos & castores existimant: quos dum venatores sequuntur, ipsi sibi testiculos adimunt. *Aranea* vocata, eò quod aeris infusione in frondibus nutriatur. *Sericum* dictum, quia id Seres primi miserunt. Vermiculi enim ibi nasci perhibentur, à quibus hæc circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Græcè *ρόμβους* nominantur. *Placium* est stappa & quasi crasseo serici, & est Græcum nomen.

De coloribus vestium. CAP. XXVIII.

Tinctura vocata, quia tingitur, & in aliã fucatam speciem nitoris gratia coloratur. *κόκκων* Græci, nos *rubrum* seu *vermiculum* dicimus. Est enim vermiculus ex sylvestribus frondibus. *Conchilium* dictum, eò quod ex cochulis marinis color eius colligitur. Idem & *ostrum* vocatur. *Ostrum*, quod pro colore purpure temperatur: plurimis quidem in locis, sed optimum in insula Cypro gignitur: siue in iis quos propior Solis curius illuminat. *Conchilia* autem sunt maris, quæ circumcisa ferro lachrymas purpure immittunt coloris. His collectis color purpureus temperatur. Et ostrum exinde appellatur dicunt, quod ex teste humore elicitur. *Purpura* apud Latinos à puritate lucis vocatur: apud Græcos autem *πόρφυρα* dicitur cum aspiratione: apud nos purpura sine aspiratione. *Ferrugo* est color purpure subnigra, quæ fit in Hispania, vt: Ferrugine clarus Ibera. Dicta autem ferrugo, quod omnis purpura prima tinctura huiusmodi coloris existat. *Glaucus* color est ferrugineus, subniger. *Elbidum* ab albo colore vocatum. *Elbum* enim est mediũ color inter album & nigrum: & elbum ab albo derivatum. *Luteus* color rubicundus, quod est croceus. Nam *crocus* lutei coloris est, vt: Croceo mutataque vellera luto. *Menum*, quod fit colore nigro. Græci enim *μύλας* nigrum dicunt. *Masticium*, quod colorem masticis habeat. *Blatteum*, blauium. *Mesticium*, osticium, quia ex vstro est. Fit enim ex dependenti fuligine rectorum egesta assiduis ignibus. Vnde & color eiusdem tincturæ flammeus est.

De instrumentis vestium. CAP. XXIX.

Tela pro longitudine staminum dicta, cuius derivatum est *telaria*. *Insubuli*, quia infra & supra sunt: vel quia insubulantur. *Radij* dicti, quia radendo fiunt. *Pelclines*, quia pexa fila reddant & imprimant. *Colum*, quod fit in longitudine & rotunditate, quasi columna. *Fusus*, quod per ipsum fundatur quod netum est. *Alibrium*, quod in eo li-

brantur fila, id est, soluantur. *Calatum* leue gestamen ex ligno vel canna, aut ex iunco factum, in qua vel pensa ponuntur, vel leguntur flores. *κάλων* enim Græcè lignum est, à quo derivatum est calatum. Nam Latine *quassillum* dicitur. Cicero in Philippicis, Aut verò inter quassilla pendatur aurum. *Pensum* mulierum à pendendo dictum. Vnde pensa & impensa netum. *Fila* dicta, vel quia ex pilis animalium sunt, vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est, quasi filorum. *Matana* à circuitu scilicet florum. Nam meta circuitus dicitur, vel quod transferatur. *Gubellum* corruptè à globo dictum per diminutionem, quasi globellum. *Pannula* vel *pannula*, quod ex iis panni texantur. Ipsæ enim discurrunt per telam. *Stamen* dictum, quia rectum stat. *Trama*, quod via recta transmittatur per telam. Est enim filum inter stamen currens. *Licia* sunt quibus stamina ligantur, quasi ligia. *Ordire* est texere.

De ornamentis. CAP. XXX.

Hactenus de veste: dehinc ad cæterum cultum veniamus. *Ornamenta* dicta, quod eorum cultu ora vultusque decorantur. Primum ornamentum corona insignis victoriae, siue regij honoris signum, quæ ideo in capite regum ponitur, ad significandum circumfusos in orbe populos, quibus accinctus, quasi caput suum coronatur. Hæc à Lucilio corolla, ab Homero *στέφανος* dicta est. Huius principium à Libero quodam gentiles existimant, quod is in potando mota vino capita vincire fascioliis instituerit: idcirco olim linei & lanci generis corona fuit: sicut erat in sacerdotibus gentilium. Nomen *coronæ* hac ex causa vocatum, quod initio circum aras curretur, atque ad imaginem circuitus vel chori est formata & nominata corona. Imperatores Romani & reges quidam gentium aureis coronis vtuntur. *Petsæ tiaras* gerunt: sed reges *rectas*, satrapæ *incruas*. Reperta autem tiara à Semiramide Assyriorum regina. Quod genus ornamentum exinde usque hodie gens ipsa retinet. Athenienses enim *cyclades aureas* gerebant partim in vertice, nonnulli in fronte. Non enim eadem sunt insignia omnium regnorum. *Gentilium vates insula*, *apice*, *pilleo* siue *galerio* utebantur. *Insula* est fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis, à qua vitæ ab vtraque parte dependunt, quæ insulam vincunt. Vnde & *vitæ* dictæ sunt, quod vinciant. *Insula* autem plerumque lata erat, plerumque tortilis de albo & cocco. *Apex* est pileum sutile, quo sacerdotes gentiles utebantur: apellatus ab *apiendo*, id est, à ligando. Nam

virgula quæ in pileo erat, contexebatur filo, quod fiebat ex lana hostiæ. *Galerium* pileum, ex pelle celsæ hostiæ factum. *Pileum* autem dictum à pelle hostiæ unde fiebant. *Cidaris* & ipsum sacerdotum erat, quod à plebis que *mitra* vocatur.

De ornamentis capitis fœminarum.

CAP. XXXI.

Ornamenta capitis fœminarum: *Diadema*, *nimbus*, *capitulum* & *mitra*. *Diadema* est ornamentum capitis matronarum ex auro & gemmis contextum, quod in se circumactis extremitatibus retrò astringitur, & exinde dictum Græcè quòd præligetur. *Nimbus* est fasciola translucida ex auro assuta in linteo, quod est in fronte fœminarum. *Plautus*: Quò magis eam aspicio, tantò magis nimbata est. *Nam* & lumen quod circa angulorum capita pingitur, *nimbus* vocatur: licet & *nimbus* sit densitas nubis. *Capitulum* est quod vulgò *capitulare* dicunt. Idem & *cappa*, vel quòd duos apices vt *cappa* litera habeat: vel quia capitis ornamentum est. *Mitra* est pileum Phrygium caput protegès, quale est ornamentum capitis deuotarum. Sed *pileum* virorum est *mitra* autem fœminarum. *Redimicula* autem sunt, quibus *mitra* alligatur. *Pileum* autem, vt prædiximus, à pelle erat. Nam *mitra* ex lana est. *Rigula* est *mitra* virginalis capitis. *Vitta* sunt quæ crinibus innectuntur, quibus fluentes seligantur capilli: & *vitta* dictæ, quòd vinciant. *Tenia* autem est vittarum extremitas dependens diuerforum colorum. Item *vitta* est qua corona vincitur: *tenia* verò extrema pars vittæ, quæ dependet coronæ. *Retriculum* est, quod colligit comas, dictum ab eo quòd retinet crines ne effundantur. *Discriminalia* capitis mulierum sunt vocata, ex eo quòd caput auro discernant. Nam *discriminare* diuidere dicitur. *Ancie* sunt cincinni dependentes prope auriculas, Græco vocabulo ab auribus dictæ. *Acus* sunt quibus in fœminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & sparsos dissipent capillos. *Inaures* ab atrium foraminibus nuncupatæ, quibus preciosa genera lapidum dependuntur. Harum vsus in Græcia: puellæ utraq; aure, pueri tantum dextra gerebant. *Torques* sunt circuli aurei à collo ad pectus vsque dependentes. *Torques* autem & *bullæ* à viris geruntur: à fœminis verò monilia & *cattella*. Dictæ autem *torques*, quòd sint tortæ: & *bullæ*, quòd sint similes rotunditate bullis, quæ in aqua vento inflantur. *Monile* ornamentum ex gemmis est, quod solet ex fœminarum pendere collo, dictum à munere. Hoc etiam & *serpentum* dicitur, quia constat

ex amphorolis quibusdam auris, gemmisque variis in modum facturæ serpentis. Nōnulli hoc & *segmenta* & *longos habitus*: licet & *segmentatas vestes* dicamus: vt ipsa. Et *segmentatis* dormisset paruula cunis. Plerunque autem & per *monile* omnia ornamenta matronarum significantur quicquid illis munere datur. *Murena* vulgò vocatur, quòd scilicet auri metallo in virgulis lentescente quædam ordinis flexuosi catena contextitur: in similitudinem *murenae* serpentis, quæ ad collum ornandum aptatur. Hæc interdum auri atque argenti textitur virgulis. Vnde & dicitur in Canticis canticorum: *Murenas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*. *Cattella* sunt carenulae colli inuicem se comprehendentes in modum catenæ, vnde & appellatæ. *Dextras* communes esse virorum ac fœminarum: quia vtriusque sexus dextræ sunt, ampla & ante manicas portantur: & possunt ibi iungi clauo vno. *Armille* autem propriè virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem. Vnde & quondam vulgò *virilia* dicebantur. Ab intellectu autem circuli *armilla* non discrepat: quia ipsa quoque hoc vbi ponitur ambigendo constringit, sed quando *armilla* latius extenditur, *circulus* rotundus fit. *Fibula* sunt quibus pectus fœminarum ornatur, vel *pallium* tenetur: viris in humeris, eui *cingulum* in lumbis. *Lumula* sunt ornamenta mulierum in similitudine lunæ *bullæ* aureæ dependentes. *Specula* dicuntur, in quibus fœminæ vultus suos intuentur. Dictum autem *speculum*, vel quòd ex splendore reddatur, vel quòd ibi fœminæ intuentes considerent speciem sui vultus: & quicquid ornamentis deesse viderint, adiciant. *Periscelides* sunt ornamenta crurum mulierum, siue *armillæ* pedum à quibus gressus earum ornantur. *Olfactoriola* vascula sunt muliebria, in quibus odoramenta gestantur.

De anulis. CAP. XXXII.

Primus *Prometheus* fertur circulum ferreum incluso lapide digito circumdedit se. Qua consuetudine homines vsi anulos habere ceperunt. *Anuli* autem per diminutionem dicti à circulis & anis, qui sunt circa brachia & circum crura. Vnde & *signa* eorū per diminutionem *sigilla*. Nam *signa* maiora sunt: *sigilla* verò quasi minora *signa*. *Anulos* primum homines gestare ceperunt quarto à pollice digito, quòd eo vena quædam vsque ad cor peringat, quam notandam ornandamque aliquo insigni veteres putauerunt. *Apud Romanos anuli de publico dabantur*, & non sine discrimine. Nam dignitate præcipuis viris gemmati dabantur, ceteris solidi.

Anulum

Anulum aureum neque seruus neque libertinus gestabat, aut in publico: sed anulo aureo liberi utebantur: libertini argenteo: serui ferreo utebantur. Apud veteres *ultra unum anulum vti infame habitum viro*. Gracchus in Meuium, Considerate Quirites sinistram eius, cuius auctoritate sequimini, qui propter mulierum cupiditatem ut mulier est ornatus. Crassus qui apud Parthos periit, in senectute duos habuit anulos, causam præferēs, quod pecunia ei immensa creuisset. Multi etiam Romanorum pro grauitate anulum gestare in digito abstinerunt. *Famini non esse sunt anulus*, nisi quos virgini sponsus miserat: neque amplius quam binos anulos aureos in digitis habere solebant. At nunc præ auro nullum fœminis leue est atq; immune membrum. Inter genera anulorum sunt *vulgus, samothracius, tinus*. *Vulgus* est gemmatus vocaturque hoc nomine, quia sicut *vulgula* carni: ita *gemma anuli auro accingitur*. *Samothracius* aureus est quidem, sed capitulo ferreo, à loco ita vocatus. *Tinus* purus est, primum in Bithinia fabricatus: quam olim tinam vocabant. *Flaccus*: *Lugente mea vita*, nec *smaragdos berillósque mi Flacce*, nec *nitentes per candida margaritas quæra*, nec *cortinalis me perpolibit anulus*, nec *laspis capillus*.

De cingulis. CAP. XXXIII.

Cinctus est lata zona, & minus lata semicinctium, & vtrisque minima cingulū. Nam à cincto per diminutionem cingulum nominatur. Cincto autem iuuenes in exercitatione campestri verecunda velabant, vnde & *campestris* dicebatur. *Baltheus* cingulum militare est dictus, propter quod ex eo signa dependēt, ad demonstrandā legionis militaris summam, id est, sex milium sexcentorum, ex quo numero & ipsi consistunt. Vnde & *baltheus* dicitur non tantum quo cingitur, sed etiam à quo arma dependent. *Zona* Græcum est, quam illi *ζώνη*, nos cingulum nuncupamus. *Strophium* est cingulum aureum cum gemmis, de quo ait *Cinna*: *Strophio lactantes cincta papillas*. Et *Prudentius*: *Nomen hoc gemmæ strophio illigatæ*. *Lunus* est cinctus, quem publicè habent serui. Et dictus *lunus*, quia transversas habet purpuras, id est, lunas. *Calculum* cinguli genus à coactō loro dictum. *Fibula* Græcum est, quam illi *σβίλλω* dicunt, quod ligat. *Subfibulum*, subligaculum. *Redimiculum* est quod succinctorium, siue *bracile* nuncupamus, quod diuidens per cervicem & à lateribus colli diuisum, vtrarumque alarum sinum ambit atque hinc inde succingit, ut constringens latitudinem vestiat corpus, atque coniungendo componat.

hoc vulgò *bracile*, quasi *brachiale* vocantur quamuis nunc non *brachiorum*, sed *renum* sit cingulum. *Succinctorium* autem vocatum, quod, ut dictum est, sub brachiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde succingit. *Fascia* est qua tegitur pectus, & papillæ comprimuntur, atque crispante cingulo angustius pectus arctatur, & dicta *fascia*, quod in modum fasciculi corpus alligat. Hinc & *fasciola* quibus vulnera colligantur. *Vitta* dicta, quod ea pectus vincitur instar vitis ligamentis. *Limbus* est quem nos ornaturam dicimus. *Fasciata* est qua ambit extremitates vestium: aut ex filis aut ex auro contexta assutaque extrinsecus in extrema parte vestimenti vel chlamididis. De qua *Virgilius*: *Sidoniam picto chlamidem circumdata limbo*.

De calciamentis. CAP. XXXIII.

Sutores nuncupati sunt, quod insertis filis *Spoicorum* setis suant, id est, consuāt, quasi *setores*. *Caligarius* vero non à callo pedum, sed à calo, id est, ligno vocatus: sine quo confui calciamenta non possunt, quod Græci *κάλυπτον* dicunt. Fiebant autem prius ex salice tantum. hinc & *calciamenta* dicta, quod in callo, id est, in ligno fiant, vel quod calcentur. *Crepidæ* Græci ante repertas vsi sunt. Est autem genus singulari forma, & idem vtrique aptum pedi vel dextro vel sinistro. *Crepidæ* autem dictæ, quod cum sono stringantur: siue à pedum crepitu in ambulando. *Calceis* reges utebantur, & *Cæsares* forma eorum. *Patricios calceos* *Romulus* reperit iijj corrigiarum, assutaque luna. *Iis soli Patricij* utebantur. *Luna* autem in eis non sideris formā, sed notam centenarij numeri significabat, quod initio patricij senatores centum fuerint. *Ocreæ* tibialia calciamenta sunt, dicta quod crura tegant. *Coturni* sunt, quibus calciabantur *tragædi*, qui in theatro dicturi erant, & alta intonantique voce carmina cantaturi. Est enim *calciamentum* in modum *crepidarum* quo heroes utebantur, sed tale est ut in dextro & leuo conueniat pede. *Braxea* calciamentum comædorum erat, sicut *tragædorum coturni*. Quos quidam etiam *calones* appellant, eo quod ex salice fierent. Nam Græci, ut diximus, lignum *κάλυπτον* vocabant. *Talares calcei* *fœci* sunt, qui inde nominati videntur, quod ea figura sint ut contingant *talum*: sicut *subtalares*, quod sub *talo* sunt, quasi *subtalares*. *Obstrigilli* sunt, qui per plantas confuti sunt, & ex superiore parte corrigia trahitur, ut constringantur: vnde & nominantur. *Ossas* puto ab *Oso* primum factas, & quāuis nunc ex alio genere, tamen nomen pristinum retinent. *Mullei* similes sunt *coturnorum* solo alto: superiori autem parte cum